

EVROPSKÉ HODNOTY

Názory i souvislosti

Odborný podklad think-tanku Evropské hodnoty
a Central European Policy Institute

2015-08-20

CEPI

CENTRAL EUROPEAN
POLICY INSTITUTE
Member of
STRATEGY COUNCIL

Nejčastější ruské mýty a lži o ukrajinské krizi

Text byl konzultován s odborníky:

Lenka Vířová

David Svoboda

Karel Svoboda

Ondřej Soukup

Josef Pazderka

Michael Romancov

Jaroslav Nad'

Think-tank Evropské hodnoty je nevládní instituce, která prosazuje zvyšování politické kultury v České republice i na evropské úrovni.

The Central European Policy Institute's mission is to help decision-makers and opinion-makers in Central Europe to craft common responses to current challenges, and to improve the quality of their contributions to the EU and NATO debates.

O POSLÁNÍ TOHOTO DOKUMENTU

V souvislosti s vnitřní ukrajinskou krizí i vnější ruskou agresí vůči této zemi jsme svědky silné vlny dezinformací, nepravd a z kontextu vytržených skutečností, které mají zastínit nebo posunout obraz reality na místě. Právě tato dezinformační vlna znemožňuje v Česku soustředěnou a seriózní debatu o věcech, které jsou v kontextu Ukrajiny klíčové a o kterých česká veřejnost potřebuje vědět.

Proto think-tank Evropské hodnoty oslovil přední české a slovenské experty, kteří společnými silami vytvořili tento dokument. Jeho hlavním cílem je odstranit z české debaty o Ukrajině nejčastější mýty a nepravdy a soustředit ji na reálné věci.

Pevně věříme, že tento dokument poslouží nejrůznějším zájemcům (novinářům, komentátorům, editorům, analytikům, politikům i dalším) v orientaci a upřesnění dění na Ukrajině. Pod textem je podepsána skupina expertů, kteří se Ukrajině dlouhodobě věnují a mají s ní reálný kontakt. Dokument zároveň automaticky nevyjadřuje pozici žádné z institucí, ve kterých autoři působí. Za jeho obsah je zodpovědný think-tank Evropské hodnoty, jenž autory ke společnému dílu vyzval.

1. PROČ UKRAJINSKÝ EUROMAJDAN NEBYL STÁTNÍ PŘEV RAT?

Ukrajinské protestní hnutí, tzv. Euromajdan, vzešlo ze [spontánního studentského protestu](#) proti nečekanému odmítnutí podpisu asociační dohody s Evropskou unií prezidentem Viktorem Janukovyčem. Nenásilný a ještě relativně nepočetný protest byl 30. listopadu tvrdě rozehnan speciálními jednotkami ukrajinské policie Berkut. Po tomto brutálním útoku se na Mychajlivském náměstí, kam byli protestující vytlačeni, živelně organizovaly první oddíly sebeobrany, několikatisícové "armády" Euromajdanu. Ve stejné době také vzniká mobilní oddíl Euromajdanu, jehož členové organizují hlídkování v ulicích, doprovod a evakuaci aktivistů, ale také blokují administrativní budovy a pořádají protestní jízdy k rodinným rezidencím prezidenta Viktora Janukovyče, generálního prokurátora Viktora Pšonky a jiných představitelů státní moci. A už 1. prosince se na náměstí Nezávislosti sejde několik set tisíc Ukrajinců, protestujících proti brutálnímu zákroku Berkutu, a žádají odvolání ministra vnitra a potrestání osob, které nesou odpovědnost za tento zásah. Protestující obsadí první administrativní budovy v centru Kyjeva. Téhož dne dochází k prvním provokacím u Administrace prezidenta, které skončí bezhlavým mlácením nevinných demonstrantů. Berkut nebere ohled ani na novináře. O dva dny později demonstranti zablokují všechny příjezdové cesty do Administrace prezidenta a žádají demisi vlády. Janukovyč mlčí a 6. prosince odlétá do Soči, kde se sejde s prezidentem Ruské federace Vladimírem Putinem.

Protesty, které již tehdy čítaly stovky tisíc lidí, se policie ještě několikrát snaží rozehnat, ale neúspěšně. V centru Kyjeva se každý den shromažďují další demonstranti, nyní již z řad široké veřejnosti. Podle sociologických průzkumů se Majdanu účastní všechny sociální vrstvy i představitelé a příznivci různých politických stran, především však ukrajinské opozice. Rostoucí protestní hnutí postupně podpořili i někteří vlivní ukrajínští oligarchové, mezi nimi například Petro Porošenko či Ihor Kolomojskyj, jiní, jako Rinat Achmetov nebo Dmytro

Firtaš, zůstávají neutrální nebo se staví na stranu prezidenta Janukovyče. Tlak na demonstranty sílí. Dne 16. ledna ukrajinský parlament přijímá bez rozpravy a s hrubým porušením jednacího řádu balík zákonů, kterým se posléze začne říkat diktátorské. Elektronický systém pro sčítání hlasů „Rada“ je při hlasování v parlamentu odpojen. Poslanci hlasují zdvižením ruky. Někteří z nich později popírají, že by pro dané zákony hlasovali. Podle ukrajinských ústavních právníků uvedené zákony porušují hned dvanáct norem ukrajinské ústavy. Prezident Janukovyč je ještě tentýž den podepisuje.

Balík zákonů přijatých 16. ledna výrazně omezoval občanské svobody a byl připraven s vědomím toho, že pro potlačení protestů bude zvolen silový scénář. Cílem bylo zastrašit Ukrajince a dát ukrajinské policii, prokuratuře i soudům dostatečné množství prostředků k pacifikaci nepřátel prezidenta. Odpověď protestujících na sebe nenechala dlouho čekat. Tím spíše, že jednání představitelů Euromajdanu a opozice s prezidentem Janukovyčem končila bez výsledku, a to i ve věci minimálních požadavků, kterými byly potrestání listopadového zásahu proti studentům a odvolání ministra vnitra.

Hned následující neděli 19. ledna se část demonstrantů rozhodne jít protestovat k ukrajinskému parlamentu a požadovat zrušení diktátorských zákonů. Postupně klidná demonstrace přeroste v tvrdé boje. K odpovědnosti za násilné útoky se přihlásí do té doby neznámé a neoficiální spojení nejradikálnějších ukrajinských pravicových stran Pravý sektor. Je otázkou, zda mladíci s Molotovovými koktejly opravdu patřili k tomuto seskupení, každopádně přihlášení se k zodpovědnosti přineslo Pravému sektoru mediální slávu a důvěru ukrajinských demonstrantů. Pravý sektor se stal tak trochu nezaslouženě symbolem kyjevského Majdanu, nehledě na to, že byl pouze jeho malou součástí. Jeho členové tvořili jednu z více než třiceti setnin kyjevské Sebeobraný. K propagaci Pravého sektoru pomohla i ruská média, pro která maskovaní ozbrojenci byli tím nejlepším obrazem banderovské opozice, která „svrhla legitimního prezidenta Ukrajiny a silou převzala moc v Kyjevě“.

Opoziční lídři eskalaci a radikalizaci ve svých řadách nebyli schopni zastavit, čímž se do značné míry diskreditovali. Výsledkem třídních ostrých střetů bylo pět mrtvých, stovky zraněných, desítky zadržovaných. Policie používala [stále méně vybíravé metody](#) zacházení s demonstranty, stále více se objevovalo [ponižování, zbytečně brutální násilí](#) a k tomu cílené útoky na novináře. Objevují se případy [únosů, mučení a vražd](#) páchaných na účastnících Majdanu. Dne 21. ledna byli přímo z nemocnice uneseni Ihor Lucenko a Jurij Verbyckyj. Tělo padesátiletého lvovského akademika a seismologa Jurije Verbyckého bylo posléze nalezeno se známkami mučení v lese u Kyjeva. V Kyjevě vzniká polní nemocnice a lékaři nabízejí ošetření u sebe doma, aby tak předešli únosům zraněných demonstrantů z nemocnic.

Do střetů se postupně čím dál více zapojovaly tzv. [titušky](#), násilníci, podle některých zdrojů placení, buď tvrdě útočící na protivládní protestanty, či provokující zásahy policie.

Ukrajinská a ruská média pod vládní kontrolou mezitím od ledna o protestech informovala čistě jako o **řádění radikálů a neonacistů v ulicích**. Důležitá fakta byla zkreslována, případně úplně opomíjena, naopak zejména v ruském tisku se objevovaly konspirační teorie o Euromajdanu jakožto akci řízené a podporované ze Spojených států a Evropské unie.

19. února 2014 se objevily zprávy o útocích příznivců opozice na vládní budovy v některých regionech Ukrajiny, včetně budov policie a vojenských posádek. V západoukrajinském Lvově se neznámí pachatelé zmocnili přibližně [1200 kusů zbraní](#), pistolí nebo samopalů Kalašnikov, z nichž velká část zmizela. Přesto neexistují důkazy o tom, že by tyto zbraně byly použity ve Lvově nebo v Kyjevě proti policii nebo vládním činitelům.

Srážky na Euromajdanu vyvrcholily v polovině února 2014, kdy se policie a bezpečnostní složky pokusily Majdan definitivně [vyklidit](#). Následkem toho byly krvavé [pouliční střety](#) mezi 18. a 20. únorem, které si vyžádaly téměř devadesát [životů](#), v drtivé většině na straně protestujících. Jen 20. února bylo přítom 50 demonstrantů doslova postříleno policejními odstřelovači na Instytutské ulici. Během těchto tří dnů [zemřelo také 17 členů pořádkových jednotek](#). Tyto události vyvolaly v opozičním hnutí i v ukrajinských elitách dosud největší vlnu pobouření. Prezidenta Janukovyče začali opouštět poslanci, [vlivní podnikatelé](#) i lidé z bezpečnostních složek.

Výbušnou situaci těsně po kyjevském masakru 20. února 2014 se o den později pokusili uklidnit ministři zahraničních věcí Polska, Německa a Francie, kteří přinutili opozici a vládu prezidenta Janukovyče podepsat [dohodu o řešení krize](#), která vládu zavazovala mimo jiné k návratu k ukrajinské ústavě ve znění z roku 2004 (dodatky z roku 2004 byly zrušeny v roce 2010), vypsání předčasných prezidentských voleb a k ukončení a vyšetření násilností. Jednání se účastnil rovněž ruský emisar Vladimir Lukin, který ovšem na daný dokument odmítl připojit svůj podpis. Zatímco ukrajinský parlament změnu ústavy ihned odsouhlasil, prezident Janukovyč ji nepodepsal. Namísto toho v noci z 21. na 22. února 2014 [uprchl s pomocí ruských tajných služeb](#) ze země. Později zveřejněné záběry [bezpečnostních kamer](#) z jeho rezidence v Mežhyhirji ukazují, že se **na útěk začal připravovat už 19. února 2014**, tedy ještě před kyjevským masakrem 20. února 2014 a uzavřením mírové smlouvy s opozicí o den později.

V dopoledních hodinách 22. února 2014 po útěku prezidenta Janukovyče ze země došlo k **obsazení několika vládních budov**, včetně prezidentské administrace v Kyjevě, demonstranty z Majdanu, vše se ale již obešlo **bez násilí nebo rabování**, demonstranti pouze zajistili bezpečnost budov po uprchlých členech ochranky a dalších bezpečnostních složek. Násilnosti skončily. Ukrajinský parlament zůstal zachován v podobě dané volbami z roku 2012, tedy i s účastí drtivé většiny poslanců, včetně těch ze Strany regionů Viktora Janukovyče, byl tedy stále orgánem vybaveným demokratickou legitimitou. Přesto musela být některá jeho následující opatření, s ohledem na krizovou situaci země, poměrně sporná. Jedním takovým opatřením bylo sesazení prezidenta Janukovyče, které bylo schváleno [328 hlasy ku žádnému](#). S tím se však pojily hned dva problémy: První, že k odvolání prezidenta bylo dle ústavy potřeba 338 hlasů, druhý, že ústava ve znění z roku 1996 jasně definovala, v jakých situacích může být prezident odvolán, ovšem sesazení a útěk do zahraničí mezi nimi není a v případě vlastizrady by byla nutná konzultace s ústavním a nejvyšším soudem, které neproběhly.

Dalším problematickým bodem byla funkce prozatímního prezidenta. Tím se stal Oleksandr Turčynov, [zvolený](#) 22. února 314 hlasy z 329 [předsedou parlamentu](#), který dle ústavy ve znění z roku 2004 v případě absence řádně zvoleného prezidenta nastupuje prozatímně na jeho místo. Ústava ve znění z roku 1996, teoreticky stále platná, však poté, co prezident Janukovyč uprchl, aniž by podepsal znovuzavedení dodatků z roku 2004, tento post přisuzovala dosavadnímu premiérovi Mykolu Azarovi, který ze země také uprchl.

27. února byla v parlamentu [371 hlasy ze 372 schválena](#) vláda Arsenije Jaceňuka. Rusko ústy Vladimira Putina odmítlo tento nový pořádek uznat a označilo Jaceňukovu vládu za nelegitimní, loutkovou a pod kontrolou zahraničních šedých eminencí a místních radikálů a "pučistů" na Majdanu. Ty pak obvinil z nacionalismu, neonacismu, rusofobie, antisemitismu a organizování vražd a pogromů.

Z napsaného je patrné, že veškerá rozhodnutí včetně změn ve vrcholných politických funkcích byla činěna v podmínkách vážné ústavní krize. Celá následná cesta Ukrajiny k předčasným prezidentským a parlamentním volbám a veškerý vývoj v tomto mezidobí se opíral pouze o legitimitu parlamentu. Nejednalo se však v žádném případě o organizovaný státní převrat ani puč, natož podporovaný ze zahraničí, jak občas zaznívá.

Kremel v případě tzv. státního převratu na Ukrajině často zmiňuje tyto argumenty:

I. NEDORŽOVÁNÍ MÍROVÉHO PLÁNU Z 21. 2. 2014

Ten ale jako první porušil prezident Janukovyč (odmítl podepsat změnu ústavy – viz svědectví Radka Sikorského) a navíc ho nepodepsal ruský emisar Vladimir Lukin, takže Rusko od ní formálně dalo ruce pryč. Prezident Janukovyč navíc sám nečekaně uprchl ze země a většina poslanců jeho vlastní politické strany – Strana regionů – později odsouhlasila jeho odstranění z funkce.

II. MASAKR V KYJEVĚ, KTERÝ ÚDAJNĚ ZORGANIZOVALA OPOZICE

Vyšetřování této tragické události stále probíhá, většina obětí ale podle dostupných informací zemřela vinou střelby ukrajinských policejních jednotek, případně střelbou ze sektoru, který byl pod kontrolou jednotek, ovládaných prezidentem Janukovyčem.

Podle vyšetřovatelů Generální prokuratury Ukrajiny, která vyšetřování vede, bylo několik mrtvých v Instytutské ulici zasaženo i z jiného úhlu, což může poukazovat na to, že se střelby zúčastnily i jiné osoby než příslušníci ukrajinské policie.

III. ZRUŠENÍ TZV. JAZYKOVÉHO ZÁKONA

Prezident Putin 18. března 2014 obvinil Ukrajinu ze snahy o revidování postavení jazyků v zemi, které dle něj mělo mít za následek porušení práv národnostních menšin. Mluvil o jazykovém zákonu z roku 2012, který ukrajinský parlament po útěku Viktora Janukovyče ze země zrušil 23. února 2014. I když tento návrh získal podporu parlamentu, nikdy nenabyl platnosti, neboť prozatímní prezident [Turčynov jej nepodepsal](#). I kdyby však v platnost vešel, pro žádnou jazykovou menšinu by to neznamenal zbavení národnostních práv, jak tvrdil prezident Putin, neboť ta jsou zanesena v článku 10 ústavy. Krom toho zůstal v platnosti zákon o jazycích z roku 1989, zákon o národnostních menšinách z roku 1992 a zákon o ratifikaci Evropské charty regionálních jazyků a jazyků národnostních menšin. Co se týče Krymu, kde představitelé ruské národnosti tvoří kolem 58 % obyvatelstva, jsou

dokonce ruština stejně jako jazyk Krymských Tatarů a ukrajinština jazyky oficiálními, což je zaneseno v ústavě Autonomní republiky Krym.

Přijetí uvedeného jazykového zákona vyvolalo už v roce 2012 silné kontroverze. Tento zákon totiž privilegoval ruštinu na úkor ukrajinštiny, i když se teoreticky mohl týkat ještě rumunštiny a maďarštiny. Byl totiž napsán tak, že dovoloval bližší nespecifikované „místní vlády“ (ze zákona nevyplývalo, zda jde o obec, okres, oblast) rozhodnout o tom, jaký jazyk bude v daném „regionu“ oficiální. Za oficiální mohl být prohlášen ten jazyk, kterým mluví více než 10 % obyvatelstva. Tento zákon nepočítal se situací, kdy v jednom regionu bude hned několik takto početných jazykových menšin. A v podstatě umožňoval situaci, kdy by se ukrajinská většina musela jazykově podřídit ruské menšině.

IV. VRAŽDY ODPŮRCŮ MAJDANU V ODĚSE

Druhého května byla napsána jedna z nejkrvavějších kapitol rusko-ukrajinské krize. V Oděse došlo ke [střetům](#) mezi průvodem proukrajinských demonstrantů, fotbalových ultras i Pravého sektoru po přátelském zápase Oděsy a Charkova a proruským davem, přičemž obě strany byly [ozbrojeny](#) štíty, tyčemi, kameny, dlažebními kostkami, improvizovanými výbušninami i střelnými zbraněmi. Podle [zpráv](#) a tohoto [videa](#) z místa byl útok zorganizován a započat proruskou stranou. Policii se situace naprosto vymkla z rukou. Při střelbě na účastníky demonstrace zemřelo několik proukrajinských demonstrantů. Provokace a rvačky přerostly v pronásledování proruských aktivistů, kteří se dali na útěk ke svému štábu v Domě odborových svazů na Kulikově poli. Tam za dosud neobjasněných okolností vypukl požár, při kterém zemřelo 31 proruských účastníků akce. Další 12 lidí zemřelo během střetů, 25 lidí bylo těžce zraněno a 150 lehce. Jeden z velitelů oděské policie Dmytro Fučedži uprchl do Podněstří a dosud se skrývá před ukrajinskými orgány.

V. ÚDAJNÉ MASOVÉ POGROMY NA RUSKO-JAZYČNÉ OBYVATELSTVO UKRAJINY

Neexistují pro ně důkazy.

2. PROČ SE RUSKÉ OBSAZENÍ KRYMU NEDÁ SROVNÁVAT S KOSOVM?

Kreml koncem února 2014 nejdříve vehementně popíral, že poslal na ukrajinský Krym své vojáky, později ale jejich přítomnost přiznal a zdůvodnil ji obavami tamní ruskojazyčné menšiny o vlastní bezpečnost a také jejím právem na sebeurčení (17. 3. 2014 – *Vladimir Putin poprvé oficiálně připouští, že na Krymu byli ruští vojáci, aby „zajistili pořádek a dali lidu Krymu možnost se [svobodně vyjádřit](#)“*). To později vyústilo v oddělení Krymu od Ukrajiny a připojení k Ruské federaci. Nová ukrajinská [vláda označila](#) tento krok za nelegitimní, porušující [Budapeštské memorandum z roku 1994](#) i Chartu OSN a vyzvala mezinárodní společenství, aby se postavilo na její obranu.

EU i [Spojené státy](#) se s tímto názorem Kyjeva ztotožnily a uvalily kvůli anexi Krymu na Rusko hospodářské

i personální sankce. Negativní postoj Západu nedávno v Moskvě jasně [zopakovala](#) německá kancléřka Angela Merkelová. „Zločinná a protiprávní anexe Krymu a vojenské akce na Ukrajině těžce poškodily (rusko-německou) spolupráci“.

Ruský prezident a další nejvyšší představitelé RF nicméně anexi Krymu brání a v této souvislosti [opakovaně zmiňují](#) Kosovo jako identickou situaci. „Precedens, který naši západní kolegové stvořili vlastníma rukama ve velmi podobné situaci, když odsouhlasili jednostranné oddělení Kosova od Srbska a označili ho za legitimní a nepotřebující souhlas úřadů původní země. To je to samé, co dělá nyní Krym.“

Srovnání Krymu a Kosova ale kulhá hned v několika zásadních bodech:

I. ABSENCE REÁLNÉHO OHROŽENÍ A MASOVÝCH NÁSILNOSTÍ

Oddělení Kosova od Srbska předcházely ostré ozbrojené střety obou stran a také [mezinárodně zdokumentované zločiny](#) srbských jednotek. O napjaté situaci v Kosovu dlouho jednalo mezinárodní společenství, včetně Rady bezpečnosti OSN, která ve své [rezoluci č. 1199](#) z 23. září 1998 [mluví s velkými obavami](#) o „nepřiměřeném a plošném použití síly srbskými bezpečnostními jednotkami a jugoslávské armády, které vyústily v řadu civilních obětí“ a útěk takřka čtvrt milionu lidí z oblasti.

Tuto rezoluci tehdy odhlasovalo i Rusko. Masakry civilního albánského obyvatelstva v Kosovu v letech 1998-99 detailně popisuje také [dokument Mezinárodního tribunálu](#) pro bývalou Jugoslávii (ICTY) z roku 2001.

Když srbská vláda odmítla postup svých jednotek v Kosovu změnit, následovaly nálety vzdušných sil NATO, které zastavily nejhorší krveprolití. Kosovo následně existovalo 9 let pod mezinárodním protektorátem OSN, odsouhlaseným také Ruskem. Teprve v roce 2008 si jeho nově vzniklý parlament odsouhlasil velkou většinou hlasů oddělení od Srbska a vyhlášení nezávislosti. Rusko tehdy proti tomuto kroku protestovalo a označilo to za nezákonné porušení územní integrity a suverénnosti Srbska.

V případě Krymu nicméně žádné mezinárodně zdokumentované zločiny, které by předcházely ruské invazi na konci února 2014, neexistují. K masovým vraždám ani exodům obyvatelstva tady nedocházelo. Situaci se nezabývala ani Rada bezpečnosti OSN, naopak Valné shromáždění OSN [později označilo anexi Krymu za odporující mezinárodnímu právu](#).

V případě odtržení Kosova šlo mimo jiné o mezietnický konflikt. Na Ukrajině jde o hodnotové rozdělení stran. Na jedné straně je prozápadní blok, na druhé pak zastánci politiky Ruské federace. Etnické rozdělení stran konfliktu je v tuto chvíli zcela marginální. Na obou stranách bojují Ukrajinci, Rusové, Gruzínci a mnoho dalších národností.

Přirovnáváním Krymu ke Kosovu se Rusko dostává do absurdní situace: zatímco v kosovském případě se dlouho drželo jednoznačné linie, podle které nesmí vnější síla narušit územní celistvost země ani v případě probíhajících masakrů, v případě Krymu je to podle ní naopak možné i bez prokázání podobných násilných akcí.

II. NERESPEKTOVÁNÍ MEZINÁRODNÍCH ÚMLUV A PRAVIDEL

V roce 1994 tři státy patřící mezi stálé členy Rady bezpečnosti OSN garantovaly Ukrajině územní integritu výměnou za zřeknutí se postsovětského jaderného arzenálu. Garanty tzv. [Budapeštského memoranda](#) jsou USA, Velká Británie a Rusko.

Nově vyhlášená, ale [mezinárodně neuznaná](#), Krymská republika navíc takřka okamžitě po referendu vyhlásila [pokus o připojení k Ruské federaci](#), který nedlouho nato ruská дума a Putin [schválili](#). Ruské ministerstvo zahraničí navíc navrhl, aby Rada bezpečnosti OSN schválila rezoluci zaručující neutralitu Ukrajiny. Kyjevská diplomacie to však razantně odmítá. Na poli mezinárodního práva by to bylo bezprecedentní rozhodnutí.

Proti legitimitě referenda svědčí i nepřítomnost mezinárodních pozorovatelů. Moskva sice tvrdí opak, avšak profily údajných pozorovatelů jsou sami o sobě dosti výmluvné. Ruská agentura ITAR-TASS přinesla názor hlavy údajné mise mezinárodních pozorovatelů Poláka [Mateusze Piskorského](#): "To, co jsme viděli na Krymu, se v nejmenším neliší od plebiscitu v jakékoli jiné evropské demokratické zemi." Piskorský je přitom známý antisemita a bývalý šéfredaktor neonacistického časopisu *Odala*. Další členové údajné pozorovatelské mise se aktivně hlásí k radikálním hnutím ze všech koutů Evropy.

III. MEZINÁRODNÍ GARANCE ÚZEMÍ

Kosovo se stalo po rozpadu Jugoslávie autonomní oblastí Srbska, jeho setrvání uvnitř tohoto státu ale explicitně negarantovaly žádné jiné mezinárodní úmluvy. Ukrajina naopak provedla 30. listopadu 1991 všeobecné referendum, ve kterém [92 procent](#) Ukrajinců (včetně 56 procent obyvatel Krymu) odsouhlasilo oddělení od Sovětského svazu. Nedělitelnost území nové Ukrajiny navíc jasně garantovalo tzv. [Budapeštské memorandum z roku 1994](#), kde se k záruce ukrajinské územní celistvosti veřejně přihlásily USA, Velká Británie a Rusko.

IV. OBSAZENÍ ÚZEMÍ RUSKÝMI VOJÁKY

Rusko při zdůvodňování přítomnosti svých vojáků na Krymu od 27. února 2014 odkazuje na [smlouvu](#) s ukrajinskou vládou z roku 1997, která mu povolovala mít na Krymu v rámci základen ruské Černomořské flotily až do 25 000 vlastních vojáků. Tvrdí navíc, že ani během inkriminovaného období tento počet nepřekročilo.

V případě anexe ale nešlo o příslušníky ruské Černomořské flotily, ale naopak o ruské speciální síly, které na Krymu prováděly akce přímo odporující ukrajinským zákonům a ústavě. Ruští maskovaní vojáci ihned po svém vstupu na Krym 27. 2. 2014 obsadili a zablokovali autonomní krymský parlament a přímo asistovali při výměně tehdejšího krymského premiéra, změně autonomní vlády i parlamentu a odtržení Krymu od Ukrajiny. Rusko tedy bez vážných a prokazatelných důvodů aktivně vyvolalo na Krymu krizovou situaci, které využilo k získání území pod svoji kontrolu.

Přímé zapojení ruských úřadů do vyhocení situace na Krymu a jejího nezákonného odloučení od Ukrajiny dokazuje i řada konkrétních svědectví, například [rozhovor](#) bývalého vicepremiéra krymské autonomní vlády Rustama Těrmigalijeva pro ruský deník Vědomosti.

„Nechci odpovídat, kdo to organizoval, ale role krymských elit v celém procesu byla druhořadá.“

„Když se ohlédnete zpět, je nepochybné, že to byla pečlivě naplánovaná operace. V Moskvě, v Kremlu pečlivě naplánovaná. Udělalo na mě obrovský dojem, jak skvěle měli přčtené psychologie jednotlivých aktérů i veřejnosti na poloostrově. Pokud si uvědomíme, že to celé mělo nějakého režiséra, tak ten člověk musí dostat jedničku s hvězdičkou.“

V. NERESPEKTOVÁNÍ PRÁV JINÝCH NÁRODNOSTÍ

Zatímco Kosovo bylo v době oddělení od Srbska z 88 procent tvořeno albánským obyvatelstvem, situace na Krymu v roce 2014 byla národnostně daleko pestřejší. Etničtí Rusové sice tvořili většinu obyvatelstva, další národnosti ale představovaly dohromady téměř 40 procent obyvatel poloostrova. Podle sčítání lidu z roku 2001 měl Krym celkem 2,3 miliónu obyvatel, ze kterých činili 58 procent Rusové, 24 procent Ukrajinci, 10 procent Krymští Tataři a zbytek Bělorusové, Arméni, Židé atd.

Krym měl v rámci Ukrajiny garantovanou silnou autonomii s vlastní vládou, parlamentem i zvláštním statusem Sevastopolu jako sídla ruské Černomořské flotily. Ruská komunita tady byla silná, ale přihlášení se k ruské národnosti na Krymu ještě neznamenalo souhlas s odtržením od Ukrajiny. Naopak, jen 3 poslanci z tehdejšího 100členného krymského autonomního parlamentu požadovali před samotnou anexí Krymu připojení k Rusku (*strana Ruská jednota, celkově 4 procenta hlasů*). Ještě po vládní krizi v Kyjevě v polovině února uznal tehdejší krymský premiér Anatolij Mohyljov novou prozatímní ukrajinskou vládu a nálady na poloostrově byly různorodé. Teprve po příjezdu neoznačených [ruských vojáků](#) 27. února 2014 a pod silným ruským tlakem se situace na Krymu začala vyostřovat a měnit. Ruští vojáci ihned po příjezdu zablokovali autonomní krymský parlament a asistovali u jeho odříznutí od okolního světa, sesazení premiéra Mohyljova a jeho výměny za proruského [Sergeje Aksjonova](#) a všech následných událostech vedoucích k [odtržení](#) poloostrova [od Ukrajiny](#).

VI. NEZÁKONNÉ PROVEDENÍ REFERENDA

Rusko se často snaží obhajovat legitimitu krymského referenda příkladem Kosova. V případě Kosova se však jednalo o zcela jinou problematiku a Krym se paradoxně odtrhl na základě mechanismu, který Rusko dlouhodobě kritizuje. Podrobné vysvětlení publikoval server [Open Democracy](#). Základním rozdílem mezi Krymem a Kosovem je fakt, že Kosovo nebylo zabráno žádnou zahraniční mocností a na Krymu naopak nedocházelo k [násilí mezi obyvateli](#).

Během samotného referenda bylo na Krymu přítomno jen minimum zahraničních pozorovatelů. [OBSE i EU](#) své pozorovatele odmítly vyslat z důvodu nelegitimnosti referenda podle mezinárodního práva. Proruské zdroje

naopak informovaly o [zahraničních pozorovatelích](#), kteří referendum potvrdili. Problémem je však fakt, že k tomu neměli žádný mandát. Nelegitimitu referenda začátkem letošního roku potvrdil i ruský agent a bývalý velitel proruských povstalců na Ukrajině Igor Girkin. Rusové podle něj shromáždili krymské poslance proti jejich vůli a přinutili je všelidové hlasování schválit. „S žádnou podporou úřadů v Simferopolu jsem se nesetkal,“ řekl Girkin. Dalším faktem nasvědčujícím nelegitimitě referenda jsou i [zmizení](#) opozičních aktivistů a novinářů kritizujících ruskou anexi Krymu v době kolem samotného referenda.

3. JAKÉ JSOU DŮKAZY O TOM, ŽE ŘADOVÍ RUŠTÍ VOJÁCI, JEJICH JEDNOTKY I TECHNIKA BOJUJÍ NA VÝCHODNÍ UKRAJINĚ?

Podobně jako Kreml opakovaně popíral **přítomnost svých regulérních vojenských jednotek na Krymu, děje se tomu tak i v případě východní Ukrajiny**. Na rozdíl od krymského případu však přítomnost svých vojáků **nepřipouští** ani v momentě, kdy jsou důkazy o přítomnosti nevyvratitelné. Nejčastějším ruským protiargumentem jsou výroky o tom, že jde o [dobrovolníky](#), zapojené do „občanské války“, vojáky [na dovolené](#), anebo že důkazy o přítomnosti regulérní [ruské vojenské techniky](#) i personálu na východní Ukrajině [chybí](#). *„Nepodařilo se nám porozumět tomu, jak tyto zrnité tmavé skvrny na fotografiích zveřejněných americkým velvyslancem na Ukrajině Geoffrey Pyattem na jeho twitterovém profilu mohou potvrdit cokoliv,“ okomentoval mluvčí ruského ministerstva obrany, generálmajor Igor Konašenkov několik [satelitních snímků](#) dokazujících přítomnost ruských armádních systémů na ukrajinském území. Některá ruská média publikují informace o přítomnosti [západních tajných služeb](#) na Ukrajině, avšak bez důkazů.*

I přes urputné úsilí Kremlu zastírat skrze svá prohlášení a celosvětové mediální pokrytí fakta, nabídka a širě přesvědčivých důkazů o ruské podpoře separatistům, o přítomnosti regulérních ruských jednotek i o nasazení ruské techniky je již tak rozsáhlá, že ruské snahy jsou zatlačeny do bodu, kdy prakticky jen dávají obsah oficiálním vyjednávacím pozicím Kremlu.

V půli května letošního roku se ukrajinským bezpečnostním složkám navíc podařilo zajmout ozbrojence, kteří se při výsleších přiznali, že jsou [vojáky armády Ruské federace](#). „Jsem Alexandr Anatoljevič Alexandrov, četař, z třetí brigády speciálních sil z města Togliatti. Velitelem brigády je plukovník Ščepin, rotě velí rotný Kudimov,“ uvedl jeden z [vyslýcháných vojáků](#). Na východě Ukrajiny brigáda údajně působí od 5. března letošního roku. Moskva sice přiznala, že se jedná o její občany, zároveň však popřela, že by byli v aktivní službě.

V případech identifikovaných zbraní jde o techniku, kterou má ve výzbroji armáda Ruské federace a naopak ji nepoužívá armáda ukrajinská. Jde o konkrétní bezpilotní letouny, systémy protivzdušné obrany, dělostřelecké radary, moderní tanky i další těžkou vojenskou techniku. Dodávky této techniky, ať již s posádkou či bez ní, probíhaly nejpozději od poloviny června 2014, jak ukazuje [analýza Armádních novin](#), která tak potvrzuje tehdejší zprávy [Ukrajiny](#) a [NATO](#). Zejména od podzimu se přitom jedná o natolik sofistikovanou techniku, že si vyžaduje profesionálně vycvičenou obsluhu, nikoliv hlouček dobrovolníků. Nutno zde podotknout, že dodávky přišly ve

chvíli prvních vojenských úspěchů tzv. protiteroristické operace a v průběhu léta se zvyšovaly. I přesto dokázala ukrajinská armáda postupovat tak, že v první polovině srpna vypadalo potlačení povstání jako otázka týdnů, nanejvýš měsíců. V tu dobu začal patrně první rozsáhlý přeshraniční úder ruské armády, který Ukrajince zahnal do defenzivy.

Respektovaný britský bezpečnostní institut RUSI (Royal United Services Institute) se sídlem v Londýně ve své [zprávě](#) z března 2015, postavené na detailní analýze doložitelných faktů, uvádí, že od poloviny loňského roku se bojů na Ukrajině zúčastnilo 42 000 ruských vojáků ze 117 bojových útvarů Ruské federace, nasazených v rámci rotací přes ukrajinsko-ruskou hranici a zpět, případně ostřelování ukrajinského území z Ruska a jiných. První průzkumné jednotky regulérní ruské armády podle této zprávy pronikly na východní Ukrajinu v polovině července 2014. Přesuny většího počtu ruské techniky i personálu začaly na konci srpna (cca. 3 500 vojáků) a na konci prosince 2014 dosáhl jejich počet přibližně [10 000 vojáků](#). Řada z nich na Ukrajinu šla pod tlakem [velení](#).

Podobná akce s překročením hranice a zapojením se do bojů se konala v únoru 2015 při bojích o město Debalceve. U obou případů, jak v [srpnu](#), tak v [únoru](#), platí, že Rusové po ukončení operací svoje hlavní jednotky stáhli zpět za hranici a předali kontrolu nad situací místním autoritám.

Zprávu o zapojení ruských vojenských jednotek do bojů na východní Ukrajině potvrzují kromě [NATO](#), německé i [americké](#) rozvědky i další [zdroje](#), včetně [OSCE](#) nebo [zprávy Vysokého komisaře OSN](#) pro lidská práva (OHCHR) z února 2015. „Pokračující přítomnost velkého množství sofistikované vojenské techniky a zahraničních bojovníků včetně vojáků Ruské federace přímo ovlivňují lidskoprávní situaci na východní Ukrajině.“

Zmíněná zpráva londýnského institutu RUSI dále konstatuje, že ruští vojáci podle rozkazu svých velitelů původně míří na vojenské cvičení k ukrajinské hranici, označení jejich techniky je preventivně zamazáno, před odjezdem jsou oficiálně vyřazeni z vojenské služby, ale dále v ní pokračují pod velením svých nadřízených. Ti, kteří se rozkazu vzeprou, dostávají disciplinární i jiné tresty. [Konkrétní případy](#) zdokumentovala nedávná zpráva agentury Reuters.

Zapojení vojáků regulérní ruské armády do bojů na východní Ukrajině potvrzují i ruští opoziční novináři, když popisují konkrétní případy z [bojů o ukrajinské Debalceve](#) nebo z [okolí Doněcku](#). Na ně navazují i [svědectví matek ruských](#) vojáků, kteří v posledním roce padli a jejich rodiny nedostaly žádné konkrétní oficiální informace o [příčinách](#) jejich smrti – nejčastěji je jim pouze sděleno, že zemřeli při [vojenském cvičení](#) poblíž hranice s Ukrajinou.

Zpráva RUSI i investigativní práce ruského serveru RBC také [identifikovaly konkrétní ruské vojenské jednotky](#) zapojené do bojů na východní Ukrajině. Nezávisle na RUSI ke stejným závěrům dospěl i americký think tank [Atlantic Council](#).

Některé další ruské vojenské jednotky dokonce z vlastního území ostřelovaly pozice ukrajinské armády v Donbasu, jak ukazuje [analýza Bellingcatu](#), nebo se podílely – skrze obsluhu naváděcího zařízení – na červencovém [sestřelení letu MH-17](#) nad východní Ukrajinou, při kterém zemřelo celkem 298 pasažérů a členů posádky, občanů

Nizozemska, Austrálie, Malajsie a dalších států.

Nedávno zveřejněná zpráva „[Putin.Válka](#)“ z pera zavražděného ruského opozičního politika Borise Němcova a jeho kolegů odhaduje, že **Rusko za prvních 10 měsíců** podpory války na východní Ukrajině utratilo přibližně **53 miliard rublů (2.3 miliard USD)**. Z toho šlo 21 miliard rublů na platy ruských vojáků, 25 miliard rublů na finanční podporu proruských separatistů a 7 miliard rublů na opravu a údržbu vojenské techniky.

© **Evropské hodnoty o.s. 2015**

Think-tank Evropské hodnoty je nevládní instituce, která prosazuje zvyšování politické kultury v České republice i na evropské úrovni.

© **Central European Policy Institute 2015**

The Central European Policy Institute (CEPI) is a regional think-tank and a member of the Central European Strategy Council, based in Bratislava, Slovakia. Its mission is to help decision-makers and opinion-makers in Central Europe to craft common responses to current challenges, and to improve the quality of their contributions to the EU and NATO debates.

THINK-TANK EVROPSKÉ HODNOTY

Vlkova 36, 130 00 Praha 3

info@evropskehodnoty.cz

www.evropskehodnoty.cz

facebook.com/Evropskehodnoty

CENTRAL EUROPEAN POLICY INSTITUTE

Klariská 14, 811 03 Bratislava

info@cepolicy.org

www.cepolicy.org

facebook.com/cepolicy